

ΣΚΕΠΤΙΚΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΠΟΝΟΜΕΣ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 2014

Στη συνεδρίαση της 9^{ης} Δεκεμβρίου 2016 η επιτροπή απονομής των κρατικών λογοτεχνικών βραβείων για το εκδοτικό έτος 2014 πήρε τις εξής αποφάσεις:

Το Μεγάλο Βραβείο Γραμμάτων για τη συνολική προσφορά του έργου του στο πολιτισμικό πεδίο απονεμήθηκε ομοφώνως στον **Ηλία Χ. Παπαδημητρακόπουλο** (Πύργος Ηλείας, 1930). Ο τιμηθείς, διακεκριμένος διηγηματογράφος, πρωτοδημοσίευσε πεζό του το 1962 στο περιοδικό *Αργώ* της Καβάλας, όπου υπηρετούσε ως στρατιωτικός γιατρός. Υπήρξε μάλιστα από τους συντελεστές της άνθισης των γραμμάτων και των τεχνών της πόλης στα μεταπολεμικά χρόνια, ιδρύοντας την κινηματογραφική της λέσχη, υποστηρίζοντας την τοπική λογοτεχνική κίνηση και συμμετέχοντας στην έκδοση του περιοδικού *Σκαπτή Ύλη*. Έναυσμα για τα πρώτα του πεζά, που διακρίνονται για το χιούμορ, την λιτότητα, την αγάπη για τη φύση, την οξύτατη σάτιρα για τη στρεβλή σχέση των ανθρώπων με το περιβάλλον, την έντονη και πηγαία ερωτική διάθεση, την προσήλωση στον κόσμο των αφανών, παραγκωνισμένων και συχνά καταδιωγμένων πλασμάτων, αποτέλεσαν τα παιδικά και νεανικά του βιώματα στην Ηλεία που αργότερα πλουτίστηκαν από τις διαμονές και διαρκείς περιπλανήσεις του στην ελλαδική ενδοχώρα, αλλά και στον νησιωτικό χώρο. Δάσκαλοί του στο διήγημα του ποιητικού ρεαλισμού το οποίο υπηρετεί σταθερά, μα και γενικότερα στη γραφή, όπως άλλωστε και ο ίδιος έχει αναφέρει στα κείμενά του, υπήρξαν ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ο Αντρέας Καρκαβίτσας, ο Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης, ο Νίκος Καχτίσης, ο Επαμεινώνδας Γονατάς.

Το Βραβείο Ποίησης απονεμήθηκε κατά πλειοψηφία στην **Ζέφη Δαράκη** για τη συλλογή ποιημάτων της ***Η σπηλιά με τα βεγγαλικά*** (Νεφέλη). Βιβλίο για την προσωπική οδύνη και απώλεια, για τη μνήμη και το πένθος, ταυτόχρονα όμως και βιβλίο που αγκαλιάζει την ανθρώπινη συνθήκη, στο σύνολό της, σπρώχνοντας έτσι τα όρια και τις δυνατότητες του ποιητικού λόγου. Στην ποίηση της Δαράκη διαπλέουμε ονειρικά και βιωματικά τοπία όπου η προσωπική αίσθηση της οδύνης αγκαλιάζει και συμμετέχει στον πόνο ως κατάσταση σύνδρομη του ανθρώπου. Με κατακτημένη εδώ και χρόνια παραμυθητική γλώσσα, η ποιήτρια παίρνει από το χέρι τον αναγνώστη και τον περιφέρει σε καταστάσεις υψηλής συναισθηματικής έντασης, όπου ο τελευταίος με όχημα τον αιφνίδιο λόγο συναντά διαδοχικά τη δυαδικότητα της ζωής, το σκοτάδι και το φως, το μυστήριο και την αποκάλυψη.

Μεταξύ των άλλων βιβλίων ποίησης που συζητήθηκαν και συμμετείχαν στην ψηφοφορία είναι η σύνθεση της **Ελένης Γαλάνη**, ***Terrarium, το πείραμα του Ward*** (Μελάνι), μια σύνθεση εικοσιεπτά πυκνών και γεμάτων δύναμη ποιημάτων όπου φυτομορφικά όντα με ανθρώπινες ιδιότητες πάσχουν, θυσιάζονται, ηττώνται, ερωτεύονται, χάνουν τη μνήμη τους, χάνουν την ταυτότητά τους. Ακόμα, τα ποιήματα ***Μνήμη σχεδόν πλήρης*** του **Λεωνίδα Κακάρογλου** (Εστία), όπου δεσπόζουσα θέση έχει ο χρόνος, ο χρόνος ως συνιστώσα της ζωής, αλλά και ως ενδεχόμενο ή ως κατάσταση υπαρξιακή. Με κομβικό σημείο το χάσιμο ενός αγαπημένου προσώπου, ο Κακάρογλου διερευνά με ιδιαίτερη ευαισθησία τις αποτυπώσεις της μνήμης, το δέσιμό της με πράγματα που άλλοτε ήταν εξαρτημένα από την παρουσία εκείνων που αποχώρησαν. Ένα τρίτο βιβλίο ποίησης που συζητήθηκε και πήρε

μέρος στην ψηφοφορία ήταν η συλλογή του **Χρήστου Παπαγεωργίου, Κρύβε λόγια** (Κίχλη). Εδώ, με μια ευφάνταστη δυναμική της γλώσσας, με χιούμορ, ευκινησία, γρηγοράδα και τόλμη στις συνειρμικές διασυνδέσεις των εικόνων του, ο Χ.Παπαγεωργίου επισκέπτεται έναν κόσμο περιθωριοποιημένο και πληγωμένο, ιδίως τον κόσμο της νεότητάς του στη αδιαφανή επαρχία του '60, όπου εκτός των άλλων εμφανίζονται και πολιτικές νύξεις για την τότε καθεστηκυία τάξη.

Το Βραβείο Μυθιστορήματος απονεμήθηκε κατά πλειοψηφία στο βιβλίο του **Χρήστου Χωμενίδη, Νίκη** (Πατάκη). Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις των επιφορτισμένων ειδικά για τη μυθιστορηματική παραγωγή του 2014, το μυθιστόρημα του Χ.Χωμενίδη είναι μια ελεγεία για τη συναισθηματική συγκρότηση εκείνων των παιδιών που χωρίς να το θέλουν συμμετέχουν στη ζωή και αναλαμβάνουν το βάρος των αποφάσεων των γονέων οι οποίοι ταύτισαν το βίο τους με την πολιτική δράση. Στέρηση της παρουσίας τους, αίσθηση της μοναξιάς, αναζήτηση υποκατάστατων που υποτίθεται αναπληρώνουν το κενό. Η αφήγηση του συγγραφέα σ' αυτό το βιβλίο δείχνει και την ωριμότητά του πλέον, καθώς έχει μαζί με το νεύρο και την ευστροφία αποκτήσει ένα εντυπωσιακό βάθος. Επιπλέον στη *Νίκη*, όνομα της μητέρας του συγγραφέα, ασκείται οξύτατη κριτική για τις ηθικές στάσεις της αριστεράς στα χρόνια του μεταπολέμου: η αποδοχή του μανιχαϊστικού πολιτικού διαχωρισμού θύτη και θύματος, έτσι ώστε με τη θυματοποίησή της η αριστερά να αποκτήσει το φωτοστέφανο του διωκόμενου ηρωισμού.

Από την κατηγορία των μυθιστορημάτων αποτέλεσε αντικείμενο συζήτησης και συμμετείχε στην τελική ψηφοφορία, το βιβλίο του **Μιχάλη Μοδινού, Τελευταία έξοδος. Στυμφαλία** (Εστία). Η μελαγχολική καταβύθιση ενός ώριμου στα χρόνια ανθρώπου που έχοντας ήδη ζήσει σε δήθεν ευφορότερα χρόνια, αναμετρά το πέρασμα της εποχής και του ίδιου σ' ένα παρόν που μαστίζεται από μια πολύπλευρη κρίση. Ταξιδεύοντας από την Αθήνα ως τη λίμνη της Στυμφαλίας, αποσυνθέτει την επιφανειακή ευφορία αλλά αποδομεί επίσης αξίες και πρότυπα τα οποία είναι πλέον ανενεργά.

Το Βραβείο Διηγήματος απονεμήθηκε κατά πλειοψηφία στη συλλογή διηγημάτων του **Ανδρέα Μήτσου, Η εξαίσια γυναίκα και τα ψάρια** (Καστανιώτης). Όπως σε πολλές από τις ιστορίες που δημοσίευσε ο Μήτσου σε προηγούμενα βιβλία του, έτσι και εδώ η πλοκή μηχανεύεται μια σειρά ανατροπών, αιφνιδιάζοντας τον αναγνώστη και αλλάζοντάς του τη λογική της μυθοπλασίας την τελευταία στιγμή. Αυτή η στροφή προς το παράδοξο και φαινομενικά ανοίκειο είναι από τις βασικές αρετές των διηγημάτων. Ειρωνική ή υπόγεια σαρκαστική αναπαράσταση περιστατικών από την καθημερινή ζωή ανθρώπων που δεν έχουν κάτι το ιδιαίτερο, αλλά αντιδρούν συχνότατα με τρόπο μη αναμενόμενο. Δείχνοντας μ' αυτό τον τρόπο ότι η φαντασία ανά πάσα στιγμή μπορεί να παρέμβει και να αλλάξει κάθε μορφή σύμβασης και λογικής ακολουθίας.

Από τα άλλα βιβλία διηγημάτων συζητήθηκε και συμμετείχε στην ψηφοφορία η συλλογή πεζών του **Δημοσθένη Παπαμάρκου, Γκιακ** (Αντίποδες). Το είδος αυτών των ιστοριών του Παπαμάρκου, γνωστό και από το προηγούμενο βιβλίο του *Μετα-ποίηση*, είναι σημαντικό ως επιτέλεση, αλλά για άλλους λόγους από αυτούς που το έκαναν ευπώλητο και φημισμένο. Δεν πρόκειται για ένα βιβλίο ιδιωματικών (στα αρβανίτικα) ιστοριών, καθώς η τοπική ιδιωματική γλώσσα συμπλέκεται αριστοτεχνικά με την κοινή νεοελληνική από τον

συγγραφέα, μη δημιουργώντας καμμία απολύτως δυσκολία στην ανάγνωσή του. Επίσης, τα πεζά αυτά μικρή σχέση έχουν με την μικρασιατική εκστρατεία του 1921-22 και την δίκαιη μοιρασιά του ρόλου του θύτη μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων. Η βασική τους αρετή είναι η δυναμική αναπαράσταση της σχέσης των ανθρώπων με το αίμα, με τη βία, με τα πηγαία ορμέμφυτα και το αξιακό σύστημα των κλειστών κοινωνιών, με τις βαθύτερες καταβολές των ενστίκτων στην ζωή.

Το Βραβείο Δοκιμίου-Κριτικής απονεμήθηκε κατά πλειοψηφία στην **Κατερίνα Σχινά** για το σύνθεμά της **Καλή και ανάποδη. Ο πολιτισμός του πλεκτού** (Κίχλη). Μελέτη τυπικά και ουσιαστικά δοκιμιακού λόγου, καθώς το βασικό χαρακτηριστικό της γλώσσας του είναι η λογοτεχνικότητα, αλλά και η διφυής προσέγγισή του στο θέμα του πλεξίματος και των ποικίλων εφαρμογών του, είναι ευφάνταστα στοχαστική. Με το πλέξιμο η συγγραφέας μας εισάγει σε μια τέχνη που υπήρξε παραγνωρισμένη και παρεξηγημένη από τα γυναικεία κινήματα που κηρύσσουν την ισοπέδωση των διαφορών, ανατρέποντας έτσι πάγιες εμμονές και αντιλήψεις. Παράλληλα διερευνά τις τεχνικές του πλεξίματος και την εξέλιξή τους πλάι στις εξελίξεις της τεχνολογίας και των νέων ηθών, μα και το πως ορισμένες τέχνες, όπως λ.χ. η ποίηση, έχουν άμεση σχέση με το δομή της ύφανσης, της διασταύρωσης, της ανατροπής και της ρυθμικής σύνθεσης, ενώ το πλεκτό ασφαλώς και έχει άμεση σχέση με τον χρόνο, με τη δυνατότητα της στοχαστικής περιπλάνησης στις στιγμές των αυτοματικών κινήσεων των χεριών.

Στην κατηγορία του δοκιμίου-κριτικής υπήρχαν ακόμα: η συνθετική μελέτη του **Λάμπρου Βαρελά, Μετά θάρρους ανησυχίαν εμπνέοντος. Η κριτική πρόσληψη του Γ.Μ.Βιζυηνού 1873-1896** (University Studio Press), οποία και συμμετείχε στην ψηφοφορία. Στο πολυσέλιδο εισαγωγικό μέρος ο Λ.Βαρελάς διερευνά τη σύντομη σχετικά ζωή του Βιζυηνού στην Αθήνα του τέλους του 19^{ου} αιώνα, τις συγκρούσεις του με το ακαδημαϊκό κατεστημένο, τις απέλπιδες προσπάθειές του να διδάξει στο πανεπιστήμιο, ενώ στο δεύτερο μέρος του βιβλίου υπάρχει μια συναγωγή των ουσιαστικότερων κειμένων που γράφτηκαν για τον Βιζυηνό την εποχή αυτή, ορισμένα από τα οποία είναι άκρως διαφωτιστικά για τη ζωή του. Υπήρχε όμως ακόμα η γραμματολογική/ιστοριογραφική σπουδή της **Σοφίας Ντενίση, Ανιχνεύοντας την 'άορατη γραφή'. Γυναίκες και γραφή στα χρόνια του ελληνικού διαφωτισμού-ρομαντισμού** (Νεφέλη). Με τη σπουδή αυτή η Σ.Ντενίση περνά από το γενικό στο ειδικό ερευνητικό πεδίο, από την ιστορία της λογοτεχνίας και τις παραλείψεις ή τα κενά της, στην ιστορία της εκπαίδευσης και έπειτα στην ιστορία των γυναικών που ασχολήθηκαν με το γράψιμο, στα θέματα που τις απασχόλησαν, στους τρόπους αναπαράστασης, σε μια χρονική περίοδο για την οποία τα στοιχεία μας είναι ελλιπή ή μονόπλευρα. Πρόκειται για ένα έργο τεκμηρίωσης, βάσης για μελλοντικές μελέτες συναφούς προσαναλισμού.

Το Βραβείο Μαρτυρίας-Βιογραφίας-Χρονικού-Ταξιδιωτικών, απονεμήθηκε κατά πλειοψηφία στο βιβλίο του **Νίκου Μπακουνάκη, Δημοσιογράφος ή ρεπόρτερ. Η αφήγηση στις ελληνικές εφημερίδες 19^{ος}-20^{ος} αιώνας** (Πόλις). Η ανάπτυξη του κόσμου των έντυπων εφημερίδων σ' ένα μεγάλο χρονικό διάστημα που όριό του έχει τη νεώτερη τεχνολογία και τη μετάβαση των μέσων ενημέρωσης προς την ηλεκτρονική μορφή. Ζώντας και διδάσκοντας την ιστορία αλλά και την τεχνική και την προώθηση των συστημάτων που έχουν σχέση με τα ΜΜΕ, ο Ν.Μπακουνάκης με την τεκμηριωμένη αυτή προσέγγισή του

σ'ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο πεδίο, της σύγχρονης ενημέρωσης και της πληροφορίας, απομυθοποιεί πολλά από τον λαμπερό αλλά και ενίοτε ηθικά σκοτεινό κόσμο της δημοσιογραφίας.

Στην ίδια κατηγορία συζητήθηκε και πήρε μέρος στην ψηφοφορία το χρονικό/μαρτυρία του **Θεόδωρου Κώτσιου, Τα παιδιά του οικοτροφείου** (Εστία). Πρόκειται για μια ενδιαφέρουσα αφήγηση της μεταπολεμικής-εμφυλιακής χρονικής περιόδου, εστιασμένη στις περιπέτειες, στις αντιξοότητες, στους κινδύνους, αλλά και στα κοινωνικά ήθη της εποχής, μιας ομάδας παιδιών που κυνηγημένα από τον πόλεμο αναγκάζονται και πηγαίνουν από περιοχή σε περιοχή, αναζητώντας στην ταραγμένη τότε βόρεια Ελλάδα ένα καταφύγιο διαμονής τους.

Το Ειδικό Βραβείο σε συγγραφέα που το βιβλίο του προάγει τον διάλογο πάνω σε ευαίσθητα κοινωνικά ζητήματα, απονεμήθηκε ομόφωνα στη **Ρίκα Μπενβενίστε** για το έργο της, **Αυτοί που επέζησαν. Αντίσταση, εκτόπιση, επιστροφή. Θεσσαλονικείς Εβραίοι στη δεκαετία του 1940** (Πόλις). Μετά από ένα εκτενές εισαγωγικό της Ρ.Μπενβενίστε, γνωστής ιστορικού και ιστοριογράφου που ασχολείται εδώ και αρκετά χρόνια με τις τύχες των Εβραίων της Θεσσαλονίκης στη δεκαετία του '40, ακολουθεί σειρά μαρτυριών από άνδρες και γυναίκες που έτυχε να γλιτώσουν από τον σχεδιασμό του ναζιστικού Ολοκαυτώματος. Ορισμένες από αυτές είναι έξοχα δείγματα αυθόρμητου, ζωντανού προφορικού λόγου, με παραστατικές ικανότητες υψηλού επιπέδου. Αλλά και η τεκμηρίωση της όλης δέσμης των μαρτυριών από την Μπενβενίστε φωτίζει τα όποια κενά.

Το Βραβείο Πρωτοεμφανιζομένου Ποιητή ή Πεζογράφου, ως τριανταπέντε ετών, απονεμήθηκε εξ ημισείας και κατά πλειοψηφία στον πεζογράφο **Χρίστο Κυθρεώτη** για τα διηγήματά του **Μια χαρά** (Πατάκης) και στην ποιήτρια **Μαρία Φίλη** για τη συλλογή της **Το πιο παράξενο απόκτημα των εντόμων** (Μελάνι). Οι ιστορίες του Χ.Κυθρεώτη αποτελούν από μια άποψη παραλλαγές ενός κεντρικού θέματος που είναι οι πρώιμες δοκιμασίες στην ζωή νέων στην ηλικία ατόμων, μάλιστα η παραλλαγή τονίζεται ακόμα περισσότερο από τη χαρακτηριστική σύγκλιση των πρωτοπρόσωπων φωνών, που μοιάζουν να βγαίνουν από συγγενείς, ομόλογες νοοτροπές. Έτσι, ως σύνολο όλων των νεανικών προσώπων των ιστοριών εμφανίζεται στο βιβλίο μια μορφή ομαδικού εναλλασσόμενου πορτραίτου. Τα ποιήματα της Μ.Φίλη διατρέχονται από αναζητήσεις που η μεταφυσική τους διόραση δεν τα κάνει να είναι αποδεσμευμένα από τη σωματική υπόσταση της ποιήτριας, από τα πάθη και τα συναισθήματά της που μάλιστα προσιδιάζουν περισσότερο στη μορφή μιας εντυπωσιακά ώριμης ως προς τη συνείδηση και δραματικά πάσχουσας ύπαρξης.

Στη συζήτηση και στην ψηφοφορία πήρε μέρος και η συλλογή ποιημάτων της **Κατερίνας Ζησάκη, Ιστορίες απ' το ονειροσφαγείο** (Μανδραγόρας), ένα πρώιμο θρηνητικό ελεγείο με πολλή τεχνική πρωτοτυπία και οξύφωνο σπαραγμό, για τη νεότητα που καταδιώκεται από το φάσμα της απειλής ότι δεν θα προλάβει να φτιάξει τη δική της ταυτότητα, το δικό της νόημα για τη ζωή.

Τέλος οι δυο τιμητικές διακρίσεις που απονεμήθηκαν ομόφωνα με προορισμό λογοτεχνικά περιοδικά, αφορούν στη **Νέα Ευθύνη** και στο **Φρέαρ**, δυο έντυπα από τα πλέον σοβαρά και απαιτητικά στο χώρο της λογοτεχνίας, των ιδεών αλλά και της γνωριμίας του ελληνικού αναγνωστικού κοινού με την παγκόσμια ποίηση, την πεζογραφία, τον κινηματογράφο, το θέατρο και την αισθητική.